

M80

3366

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

МОРОЗ Андрій Сергійович

УДК: 323.21–053.81:008(477)(043.3)

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ
ТА ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ УКРАЇНИ:
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ**

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2012

8270

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
ТЕЛЕШУН Сергій Олександрович,
Національна академія державного
управління при Президентові України,
завідувач кафедри політичної
аналітики і прогнозування.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
ГОЛОВАТИЙ Микола Федорович,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
проректор з наукової роботи;

кандидат соціологічних наук
БАЛАКІРЄВА Ольга Миколаївна,
Державна установа «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»,
завідувача відділом моніторингових досліджень
соціально-економічних трансформацій.

Захист відбудеться 29 березня 2012 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано «28» лютого 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.А. Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлюється, насамперед, роллю і значенням молоді у процесах політичного, соціально-економічного та культурного розвитку кожного суспільства. Ефективність цього розвитку значною мірою визначається якістю процесу зміни поколінь. Він залежить не лише від того, як молоде покоління засвоїть набутий попередниками досвід, але й від того, наскільки зуміє примножити його, долучитись до творення системи цінностей, адекватних вимогам часу. Цінності у процесі життєдіяльності людини відіграють функції регуляторів людської поведінки, визначають зміст і спрямованість її вчинків. Наявність у суспільстві загально визнаної системи політичних цінностей та орієнтацій є важливою умовою формування конкурентного молодого покоління з високим рівнем політичної культури.

Становлення кожного молодого покоління відбувається за певних обставин: особливостей народження і життя, соціокультурного середовища, умов освіти та дозвілля, шляхів соціалізації, ціннісної системи тощо. Вступ у життя молодого покоління сучасної України відбувається в умовах трансформаційних змін. Вони, з одного боку, характеризуються демократизацією суспільно-політичного життя, суттєвим інформаційним та глобалізаційним поступом, з іншого – сукупністю політичних, соціально-економічних та гуманітарних криз і суперечностей. Інформаційна революція породжує ситуацію, в якій поступово нівелюється зміст гуманістичних цінностей та орієнтацій, стає все менш помітною межа між добром і злом. Внаслідок цього змінюються основи соціокультурної взаємодії, виникають нові моделі людської поведінки, які не завжди наповнені демократичним змістом.

Зумовлений суспільними трансформаціями, процес «ціннісної революції» утворює своєрідний «вакуум» у сфері політичної культури. За таких умов молодь залишається без чітких орієнтирів суспільно-політичного розвитку. Це ускладнює процес соціалізації молоді особистості, яка не здатна серед усього розмаїття політичних цінностей обрати ті, які були б корисними як для успішної її самореалізації, так і для загальносуспільного розвитку взагалі. Як наслідок, доводиться констатувати певну відчуженість молоді від громадсько-політичної діяльності, низький рівень її політичної культури і свідомості. Несформованість ціннісного простору спонукає науковців замислитись над перспективами формування конкурентоспроможного молодого покоління, пріоритетними цінностями для якого стануть демократія, гуманізм, соціальна відповідальність тощо.

Особливу роль для молоді відіграють цінності та орієнтації зовнішньополітичного характеру. В сучасному українському суспільстві вони характеризуються певною амбівалентністю, мінливістю, залежністю від

електоральних процесів. Молодь не повною мірою розуміє перспективи зовнішньополітичного розвитку, оскільки їй бракує об'єктивного інформування, знань, життєвого досвіду, необхідної підтримки з боку держави та громадських організацій. Такі умови життя та соціального становлення молоді вимагають розроблення системи цінностей та орієнтацій, спрямованих на однакове розуміння нею пріоритетів зовнішньополітичного розвитку України не залежно від її регіональних, расових, етнічних чи релігійних особливостей. Спільне розуміння пріоритетів зовнішньої політики покликане забезпечити консолідовану позицію громадськості та спрямованість політичної участі молоді в державотворчих процесах.

У наукових дослідженнях філософського, політологічного, соціологічного, психолого-педагогічного спрямування достатньо широко розроблена молодіжна проблематика, зокрема питання політичної культури молоді, її соціалізації, статусу в суспільстві тощо. Разом із тим, існує потреба в подальшому науковому опрацюванні таких проблем, як: місце і роль політичних цінностей та орієнтацій молоді в контексті її зовнішньополітичного визначення; вплив трансформаційних процесів на зміну політичних цінностей та орієнтацій молоді; формування загальноновизнаної системи цінностей та орієнтирів молоді як однієї з передумов становлення правової, економічно розвиненої держави з високим рівнем демократичної політичної культури. Окреслені наукові проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її структуру і зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано в рамках планової науково-дослідної тематики кафедри політичних наук Інституту політології та права Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Проблеми політичної модернізації та трансформації: світовий досвід і українські реалії», що входить до Тематичного плану науково-дослідних робіт НПУ імені М.П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затверджений Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 7 від 31 січня 2008 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 24 квітня 2008 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні місця і ролі політичних цінностей та орієнтацій молоді в контексті визначення Україною головних векторів зовнішньополітичного розвитку. Реалізація поставленої мети зумовила розв'язання таких дослідницьких завдань:

– проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження політичних цінностей та орієнтацій молоді в умовах пострадянських трансформацій;

- виокремити аксіологічний аспект у визначенні та реалізації засад зовнішньої політики України;
- виявити особливості формування зовнішньополітичних орієнтацій молоді під впливом окремих агентів соціалізації (державної молодіжної політики, молодіжних організацій та інституту освіти);
- проаналізувати динаміку зовнішньополітичних орієнтацій молоді періоду української незалежності під впливом внутрішньополітичних процесів;
- дослідити роль мас-медіа у становленні політичних цінностей та орієнтацій молоді зовнішньополітичного характеру;
- запропонувати шляхи формування активної громадянської позиції молоді щодо визначення пріоритетів зовнішньої політики України.

Об'єктом дослідження є політичні цінності суспільства як складові політичної культури.

Предметом дослідження є умови формування та особливості трансформації політичних цінностей та зовнішньополітичних орієнтацій сучасної української молоді.

Методологічну основу дослідження становить сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, які використовуються у взаємозв'язку та цілісності, що забезпечує єдність гносеологічного, соціально-філософського та політологічного аналізу політичних цінностей та орієнтацій молоді як складових політичної культури і свідомості. Аналіз предмета дисертаційного дослідження здійснено у відповідності до принципів об'єктивності, історизму, плюралізму та соціального підходу.

Основними методами при здійсненні дослідження стали: діалектичний, який дозволив глибоко вивчити сутнісні основи політичних цінностей і орієнтацій як цілісності у взаємозв'язку окремих складових проблеми; системний, що дав можливість розглянути систему політичних цінностей суспільства у єдності з нормами, ідеалами, принципами; історіографічний, за допомогою якого проаналізовано еволюцію цінностей та орієнтацій молоді щодо перспектив зовнішньополітичного розвитку незалежної України; структурно-функціональний, який дав змогу проаналізувати феномен політичних цінностей та орієнтацій і дослідити особливості їх формування в контексті діяльності окремих агентів політичної соціалізації; компаративний, що став інструментом з'ясування відмінностей між «пострадянською» та «європейською» системами цінностей; логіко-формальний, на основі якого формулювалися висновки і пропозиції до окремих розділів і дисертаційного дослідження взагалі. Використовувався також міждисциплінарний підхід до вивчення феномену політичних цінностей та орієнтацій молоді, що дав змогу врахувати фундаментальні положення філософії, політології, соціології, педагогіки та психології.

Серед емпіричних методів широко використовувався метод аналізу документів. Із його допомогою проаналізовано нормативно-правові акти, програмні документи політичних партій та молодіжних організацій, соціологічні і статистичні дані тощо. Емпірична основа дослідження ґрунтується на результатах соціологічних досліджень, які проводилися: Інститутом соціології НАН України, Українським НДІ проблем молоді, Національним інститутом стратегічних досліджень, Українським Інститутом соціальних досліджень імені О. Яременка, Українським центром економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, Київським інститутом проблем управління імені Горшеніна, фондом «Демократичні ініціативи», центром «Соціальний моніторинг» та іншими соціологічними службами.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у здійсненні комплексного аналізу трансформації політичних цінностей та орієнтацій молоді щодо визначення нею пріоритетів зовнішньої політики країни в умовах соціально-політичних змін сучасного українського суспільства. У дисертації:

Уперше:

– комплексно досліджено динаміку зовнішньополітичних орієнтацій молоді протягом незалежності України і запропоновано періодизацію змін політичних цінностей та орієнтацій молоді зовнішньополітичного характеру в залежності від внутрішньополітичних процесів та ідеологічної спрямованості владної еліти. Виокремлено чотири періоди, протягом яких зовнішньополітичні орієнтації молоді зазнавали суттєвих змін: 1991-1994 рр. (орієнтація на СНД), 1995-2002 рр. (самостійницькі тенденції), 2003-2008 рр. (євроінтеграційна домінанта); 2009-2011 рр. (період орієнтаційної невизначеності);

– обґрунтовано, що молодь здатна сприяти реалізації курсу зовнішньополітичного розвитку України, виходячи, насамперед, із сприятливих внутрішньополітичних умов самореалізації; запропоновано шляхи формування активної громадянської позиції молоді щодо зовнішньої політики: налагодження партнерського взаємозв'язку в трикутнику «молодь – держава – світове співтовариство»; створення ефективної системи національно-патріотичного виховання молоді; формування в молоді відчуття соціально-економічної стабільності та захищеності; вдосконалення системи організації дозвілля молоді.

Поглиблено:

– дослідження особливостей взаємодії між політичними цінностями та ціннісними орієнтаціями в політиці, які полягають в тому, що політичні цінності є явищем об'єктивним, загально визнаним, а ціннісні орієнтації – суб'єктивним. Ціннісні орієнтації особистості зумовлюють виникнення політичних цінностей і, навпаки, – шляхом інтеріоризації політичні цінності

включаються у внутрішній світ особистості, формуючи, таким чином, її думки, оцінки, ціннісні орієнтації;

– теоретичні положення про особливості зовнішньополітичного визначення молоді, що зумовлюються з одного боку специфічним розташуванням України на політичній мапі світу, внаслідок якого країна є об'єктом геополітичних інтересів головних світових лідерів, з іншого – знаходженням на межі «пострадянської» та «європейської» систем цінностей, що породжує ряд суттєвих розбіжностей у розумінні молоддю різних регіонів перспектив зовнішньополітичного розвитку України;

– комплекс теоретичних уявлень про вплив окремих агентів соціалізації (державної молодіжної політики, молодіжних організацій та інституту освіти) на формування політичних цінностей та орієнтацій молоді зовнішньополітичного характеру в залежності від специфіки їх діяльності в політичному просторі;

– положення про те, що між трансформацією зовнішньополітичних орієнтацій молоді, виборчими процесами в країні та участю мас-медіа у цих процесах існує нерозривний взаємозв'язок, що характеризується загостренням зовнішньополітичної риторики в інформаційному просторі. На основі цього запропоновано рекомендації з вдосконалення комунікаційного аспекту впливу мас-медіа на процес зовнішньополітичного визначення молоді.

Набули подальшого розвитку:

– теоретичні напрацювання щодо дослідження феномена політичних цінностей та їх впливу на політичні процеси, в тому числі на процеси прийняття політичних рішень;

– дослідження ролі політичних цінностей та орієнтацій як спонукальних чинників у процесі відстоювання молоддю своїх прав та інтересів, розгляд їх функціонування через призму молодіжного лобіювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що, відповідно до сучасних викликів, вони можуть бути використані: а) як теоретико-методологічна основа в подальших дослідженнях проблем трансформації ціннісної сфери суспільства; б) у розробці та вдосконаленні навчальних дисциплін, курсів та спецкурсів з питань розвитку політичної культури та ідеології в умовах суспільних трансформацій у структурі загальної теорії політики, прикладної та порівняльної політології; в) результати дослідження дають змогу визначити напрями подальшого вдосконалення взаємовідносин у трикутнику «молодь – держава – світове співтовариство».

Окрім положення дисертації можуть бути використані: у державно-правовій роботі; органами влади та місцевого самоврядування при підготовці щорічних програм соціально-економічного та культурного розвитку; при виробленні та реалізації засад державної та регіональної молодіжної політики;

лідерами політичних партій та громадських організацій при написанні програмної та статутної документації, веденні агітаційної діяльності і т. ін.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри політичних наук Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на міжнародних та всеукраїнських конференціях і круглих столах, а саме: Четвертій міжнародній науковій конференції «Юридичні читання» (Київ, 2008); Круглому столі «Соціально-політичні виклики для української влади у 2010 році» (Київ, 2010); Шостій міжнародній науковій конференції «Юридичні читання» (Київ, 2010); Науково-практичній конференції за міжнародною участю «Галузь науки «Державне управління»: історія, теорія, впровадження» (Київ, 2010); Четвертій міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії розвитку України у глобальному середовищі» (Ялта, 2010); Всероссийской научно-практической конференции «Проблемы социальной работы с молодежью и молодежная политика: история, теория и практика» (Санкт-Петербург, 2010).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано у 6 наукових працях у фахових виданнях із політичних наук, затверджених ДАК Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та у 5 тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел, який включає 250 найменувань. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, основна частина – 184 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, обґрунтовано методологічну основу, подано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо форм апробації, структури та обсягу дисертації.

Перший розділ – «Теоретико-методологічні основи дослідження політичних цінностей та орієнтацій молоді» – присвячений аналізу джерельної бази дослідження та з'ясуванню концептуальних підходів до вивчення політичних цінностей та орієнтацій молоді. Окреслено аксіологічні особливості визначення пріоритетів зовнішньої політики України.

У підрозділі 1.1. – *«Політичні цінності як предмет політологічного дослідження: теоретичний та методологічний аналіз»* – розглянуто основні загальнотеоретичні та методологічні підходи до вивчення поняття «політична цінність» у зарубіжній та вітчизняній політичній науці.

Зазначається, що проблема цінностей знаходить своє відображення в науковій літературі політологічного, філософського, соціологічного, культурологічного та психолого-педагогічного плану. Більшість із дослідників ціннісної проблематики спираються в основному на чотири концепції цінностей, які сформувалися в другій половині XIX ст.: аксіологічний трансценденталізм (С. Віндельбанд і Р. Ріккерт); натуралістичний психологізм (Дж. Дьюї, К. Льюїс, А. Мейнонг, Р. Перрі); персоналістичний онтологізм (Н. Гартман, М. Шелер); соціологічна концепція цінностей (М. Вебер, Е. Дюркгейм). Значний внесок у розробку ціннісної проблематики здійснено на теренах колишнього СРСР. Зокрема, дослідженню цінностей присвячені праці Б. Грушина, А. Здравомислова, В. Ірхіна, Л. Когана, І. Лебедева, Д. Леонтьєва, Н. Розова, І. Федякіна, В. Ядова та інших.

Серед сучасних вітчизняних дослідників політичних цінностей слід відзначити В. Андрущенка, Е. Афоніна, О. Бабкіну, І. Варзара, В. Василенка, В. Горбатенка, А. Гордієнка, Н. Жабінець, Ф. Кирилюка, В. Климончука, В. Козьму, В. Корнієнка, І. Кресіну, А. Левенця, В. Лизанчука, Н. Мазіну, М. Михальченка, Л. Нагорну, М. Обушного, А. Пашука, М. Пірен, П. Сліпця, С. Телешуна, Н. Черниш, Ю. Шайгородського, М. Шульгу, Ю. Щербакову та інших. У працях цих авторів цінності досліджуються в контексті таких явищ, як політична культура, ідеологія, свідомість, ідентичність тощо. На основі теоретичних концепцій та методологічних підходів пропонується визначення політичних цінностей як сукупностей соціально-психологічних утворень в політичній культурі суспільства, ідеалізованих буденною свідомістю громадян, що відображають значення певних об'єктів, явищ, ідей, подій і процесів суспільно-політичного життя для людини, групи людей чи суспільства в цілому, виражають їх орієнтаційну спрямованість і є комплексними ознаками політичного режиму.

Підрозділ 1.2. – «Ціннісні орієнтації молоді в трансформаційному українському суспільстві» – присвячений дослідженню категорії «молодь» крізь призму її ціннісних орієнтацій. Зазначається, що існуючі підходи до вивчення молоді доречно розділити на декілька тематичних напрямів, в залежності від контексту, в якому вона досліджується. Такі українські – В. Андрущенко, Є. Ануфрієв, О. Балакірева, І. Бекешкіна, В. Бернацький, В. Бех, В. Борисов, К. Ващенко, В. Курило, В. Морозов, Н. Паніна, О. Яременко, В. Якушик та російські вчені – В. Волков, С. Іконнікова, І. Ільїнський, І. Коц, В. Криворученко, В. Лісовський, В. Луков, В. Павловський, О. Поліканов, Г. Неумойнов, В. Чупров вивчають молодь як окрему соціально-демографічну групу поряд із її ціннісними орієнтаціями, проблемами, інтересами. Дослідженням державної політики щодо дітей та молоді присвячені праці таких вчених, як Є. Бородін, М. Головатий,

В. Головенько, О. Корнієвський, В. Морозов, М. Лукашевич, Н. Лук'янова, М. Перепелиця, В. Рябіка, О. Старинець, С. Цибін, та інші. Через призму соціалізації особистості, формування її політичної культури і пов'язаних з цими процесами проблем молодь досліджують Б. Андрусишин, В. Бебик, Л. Буєва, А. Карнаух, Р. Колісніченко, В. Кремень, М. Логунова, О. Морозова, М. Остапенко, Н. Юрій тощо.

У підрозділі аналізуються основні теоретичні підходи вітчизняних та закордонних науковців до визначення категорії «молодь». Узагальнюється, що молодь є соціально-демографічною групою, яка наділена особливими соціальними, культурними, політичними та психологічними властивостями і є активним учасником суспільно-політичного життя. Внаслідок процесів соціалізації вона залучається до дійсної системи соціальних відносин, засвоює головні правила поведінки, норми та цінності, на основі чого формуються її ціннісні орієнтації. Відзначається, що політичні та світоглядні орієнтації молоді особистості перебувають на стадії формування. Головними якостями, що відрізняють молодь від інших соціально-демографічних груп, є критичність, прагматизм, активність, спонтанність, наївність, здатність ризикувати та помилятися. Тому молодь більше, ніж представники старших поколінь схильна засвоювати негативний політичний досвід. В умовах трансформації соціокультурних цінностей це актуалізує проблему пошуку ефективних механізмів соціалізації молоді, передачі їй позитивного життєвого досвіду, здобутків політичної культури та демократичних цінностей.

У підрозділі 1.3. – *«Аксіологічний аспект визначення курсу зовнішньополітичного розвитку України»* – проаналізовано особливості визначення та реалізації пріоритетів зовнішньої політики України, виходячи з її геополітичного розташування на світовій мапі. Зокрема, автором підкреслюється, що вибір шляху зовнішньополітичного розвитку для країни, поряд з економічними та геополітичними факторами, є також орієнтацією на певну систему цінностей. Для України ціннісний вибір полягає у балансуванні між «європейською» і «пострадянською» системами цінностей.

Найважливішими принципами, на основі яких побудована «європейська» система цінностей, є права і свободи людини, демократія і верховенство права. Окремою світоглядною характеристикою, яка їх об'єднує, є феномен «європейської ідентичності». Під «пострадянською» системою цінностей слід розуміти комплекс моральних принципів, соціальних штампів поведінки, які сформувалися внаслідок тоталітарної політики ізоляціонізму і тривалого співіснування різних країн, народів і націй у межах колишнього СРСР. Головними якостями, що характеризують «пострадянську» систему цінностей, є колективна ідентичність, егалітаризм та етатистська традиція.

Підкреслюється, що питання зовнішньополітичного визначення української молоді в ціннісному аспекті є вельми не простим і суперечливим. З одного боку, тривале перебування українського народу під владою різних імперій, століттями насаджуваний комплекс меншовартості, «малоросійськості», периферійно-провінційний синдром унеможливив творення власної державності, що спричинило відразу до патерналізму і потяг до волі та самостійності. Звідси схильність до «європейської» системи цінностей. З іншого боку, в суспільстві існує суттєве соціальне замовлення на цінності радянського зразку: соціальну відповідальність, солідарність, взаємодопомогу та ін. Відтак, перед населенням України, особливо перед молоддю його частиною, стоїть серйозна проблема соціокультурної ідентифікації, в процесі якої важливо уникнути банального копіювання цінностей західного чи східного зразку без урахування ментальних характеристик народу, особливостей самобутньої української культури.

Другий розділ – «Особливості формування політичних цінностей та орієнтацій молоді в умовах трансформації українського суспільства» – присвячений аналізу впливу державної молодіжної політики, молодіжних громадських організацій та інституту освіти на формування цінностей та орієнтацій молоді в трансформаційному українському суспільстві.

У підрозділі 2.1. – «Роль державної молодіжної політики у становленні зовнішньополітичних орієнтацій молоді» – з'ясовуються політико-правові особливості взаємовідносин держави та молоді, під впливом яких формуються її цінності та орієнтації зовнішньополітичного характеру. Узагальнюються підходи українських та зарубіжних науковців до визначення державної молодіжної політики як діяльності держави стосовно молодих громадян, спрямованої на створення ціннісної основи для успішної соціалізації та самореалізації молоді особистості, її інтеграції в процеси політичного, соціально-економічного та культурного розвитку держави.

Зазначається, що завдяки наявності розповсюдженої системи органів влади і механізмів реалізації цілей та завдань молодіжна політика відіграє дуже важливу роль у формуванні зовнішньополітичних цінностей та орієнтацій молодих громадян. Першочергове завдання державної молодіжної політики – впливати на ті цінності, які виникають у площині взаємовідносин «молодь – держава». Зважаючи на це, найголовнішим завданням державної молодіжної політики є, насамперед, виховання національно свідомої особистості – патріота своєї держави. У контексті зовнішньополітичного визначення патріотизм та національну самоідентифікацію молоді слід розглядати як комплекс морально-ціннісних взаємозв'язків між країною та молоддю особистістю, які спрямовані на першочергову її ідентифікацію зі своєю державою, нацією, на відданість загальнодержавним інтересам. Для досягнення цієї мети важливо залучати

молодь до реалізації державної молодіжної політики, виховувати політично полярну особистість, долати конфлікти між молоддю і державою шляхом встановлення партнерських відносин між ними.

У підрозділі 2.2. – «Вплив молодіжних громадських організацій на формування цінностей та орієнтацій молоді зовнішньополітичного характеру» – подано аналіз впливу політизованих і не політизованих молодіжних організацій на становлення зовнішньополітичних орієнтацій молоді. Зазначається, що молоді притаманні такі якості, як активність, ініціативність і прагнення до самоорганізації та самоуправління. Самоорганізаційні ініціативи молоді можуть бути втілені в різні за структурою та ідеологічною спрямованістю утворення: студентські колективи, професійні гуртки, політичні партії, фахові організації тощо. У цьому сенсі важливою є класифікація молодіжних організацій за специфікою їх діяльності в політичному просторі, адже сфера діяльності або ідеологічної спрямованості того чи іншого об'єднання прямопропорційно визначає характер цінностей (конструктивний чи деструктивний), вагомість яких пропагують його члени.

На основі аналізу специфіки діяльності молодіжних організацій, визначено головні політичні цінності та орієнтації зовнішньополітичного характеру, що формуються під їх впливом. До них віднесено політичну активність, політичну відповідальність і послідовність. При цьому найбільш ефективною в даній сфері вважається діяльність молодіжних структур, що мають чітко визначені програмні орієнтири, але зберігають політичну автономію. Середовище, яке панує в таких об'єднаннях, дисциплінує, змушує дотримуватись своєрідних норм, обов'язків та правил поведінки, розвиває почуття відповідальності, підвищує рівень політичної свідомості і активності молоді. Разом з цим, автором виявлено закономірність, суть якої в тому, що політизація незалежних молодіжних громадських організацій призводить до втрати ними своїх позитивних соціалізаційних властивостей.

Підрозділ 2.3. – «Освіта як соціальний інститут та її роль у вихованні громадянської позиції молоді» – присвячений вивченню особливостей формування громадянської позиції молоді засобами освіти, зокрема засобами політичної та громадянської освіти. Зазначається, що виховний вплив освітніх закладів на політичну свідомість молоді є одним із ключових. Вони функціонують для виховання гармонійної особистості, для інтелектуальної репродукції та розвитку суспільства. Інститут освіти в будь-якій країні є провідним фактором соціалізації, зокрема соціального, громадянського і політичного виховання. Разом із тим, підкреслюється, що процеси глобалізації в освіті та феномен «ціннісної революції» спричинили тенденцію до превалювання індивідуалістичних цінностей над груповими і колективними. В окремих випадках це призводить до виникнення так званого «екстремального

індивідуалізму», апелюючи до якого, молодь вважає себе вищою за суспільство, абсолютно не сприймає соціального осуду і критики

На основі цього зазначається, що особливим завданням інституту освіти є виховати таку особистість, на яку існує суттєве соціальне замовлення. Автором наголошується, що соціальним замовленням сьогодення повинна стати особистість, вихована на засадах громадянської єдності, що не заперечує індивідуальних якостей особистості і, водночас, детермінує спільність орієнтацій на національний інтерес у зовнішньополітичному вимірі. Особливу роль у вихованні такої особистості повинна відіграти політична і громадянська освіта. В контексті зовнішньополітичного визначення роль політичної освіти полягає в тому, щоб озброїти молодих людей знаннями про міжнародний світ, формувати в них громадянську компетентність, залучати їх до участі в розв'язанні суспільних проблем й розповсюджувати серед молоді головні знання про такі цінності, як демократія, патріотизм, справедливість, рівність, мир, толерантність, політична нація, національний інтерес тощо.

Третій розділ – «Політичні цінності та орієнтації молоді як чинники вибору пріоритетів зовнішньополітичного розвитку України» – окреслює роль політичних цінностей та орієнтацій молоді у контексті зовнішньополітичного визначення України.

У підрозділі 3.1. – «Динаміка зовнішньополітичних орієнтацій молоді в незалежній Україні» – розглянуто особливості еволюції і причини змін ціннісних орієнтацій молоді щодо зовнішньої політики незалежної України. Зазначається, що в українському суспільстві завжди присутня амбівалентність поглядів молоді різних регіонів стосовно перспектив зовнішньої політики. Спираючись на результати соціологічних досліджень, проведених на різних етапах становлення української незалежної держави, аналізується динаміка орієнтацій молоді щодо зовнішньої політики в залежності від внутрішньополітичних умов її самореалізації. Виокремлено чотири періоди еволюції зовнішньополітичних орієнтацій молоді: 1991-1994 рр. (орієнтація на СНД), 1995-2002 рр. (поширення самостійницьких тенденцій), 2003-2008 рр. (євроінтеграційна домінанта); 2009-2011 рр. (період орієнтаційної невизначеності).

Серед головних причин трансформації молодіжних зовнішньополітичних орієнтацій запропоновано виділяти наступні: об'єктивність тривалого існування українських земель під владою інших держав, що призвело до поліетнічності, поліконфесійності та полісуб'єктності українського суспільства; відсутність національної єдності; небажання представників політичної еліти шукати консолідуючих компромісних цінностей, які б однаково сприймалися молоддю різних регіонів країни; криза моральності, що призвела до переваги матеріальних інтересів над державницькими; інформаційна діяльність мас-

медіа в період виборів, спрямована на загострення протиріч між політичними гравцями; явище «селекторальної конфліктності» та ін.

Підрозділ 3.2. – «Мас-медіа як інструмент становлення зовнішньополітичних цінностей та орієнтацій молоді» – присвячений дослідженню ролі мас-медіа в процесі формування зовнішньополітичних орієнтацій молоді. Зазначається, що в умовах інформаційного суспільства мас-медіа є важливим інструментом маніпуляції масовою свідомістю. З їх допомогою можна як вирішувати проблеми та протиріччя на шляху інтеграції України в світове співтовариство, так і загострювати їх. Аргументовано, що формування свідомості молоді, а відтак і виникнення амбівалентності її зовнішньополітичних орієнтацій відбувалося, головним чином, внаслідок діяльності мас-медіа, зокрема під час виборчих процесів. В ці періоди мас-медіа, замість того, щоб об'єктивно інформувати населення, займають позицію конкуруючих таборів і виконують агітаційні та іміджмейкерські функції. У такій ситуації молодь, як реципієнт, не отримує об'єктивної, незаангажованої інформації, а «споживає вторинний інформаційний продукт», тобто факти у вигідній для інформатора, але не для споживача інтерпретації.

Тому у підрозділі здійснено спробу запропонувати шляхи вдосконалення діяльності мас-медіа, відповідно до яких пріоритетним напрямом інформаційної підтримки зовнішньополітичного курсу повинно стати поширення в мас-медіа меседжу про формування позитивного іміджу країни на міжнародній арені із пропагандою її національних інтересів, здобутків і цінностей. Вказано, що зазначеної мети можливо досягти, здійснюючи такі кроки: а) здійснювати консолідовану інформаційну пропаганду виключно «проукраїнського» (не «просхідного» чи «прозахідного») напрямку зовнішньополітичного розвитку; б) формувати позитивний імідж країни на міжнародній арені; в) забезпечувати молоді відкритий доступ до інформації; г) підвищувати рівень «медіа-освіти» молоді.

У підрозділі 3.3. – «Шляхи формування активної громадянської позиції молоді щодо визначення пріоритетів зовнішньої політики України» – аналізуються шляхи, які потрібно реалізовувати всередині країни для того, щоб молодь здійснила зважений вибір векторів зовнішньої політики. Зазначається, що сучасний етап розвитку України можна вважати своєрідною точкою біфуркації, адже після двадцяти років суспільних трансформацій в самостійне життя вступає молодь, яка народилася і росла вже у незалежній державі. Цей період об'єктивно накладає на молодь нові обов'язки та політичну відповідальність за своє майбутнє і майбутнє своєї країни. Це актуалізує проблему пошуку шляхів формування активної громадянської позиції молоді щодо пріоритетів зовнішньополітичного розвитку України. Активна громадянська позиція визначає повноту взаємозв'язків молоді з державою і

соціумом; характеризується наявністю знань, твердістю переконань, високим рівнем політичної культури; виявляється в небайдужості молоді до майбутнього своєї країни; поєднується з почуттям гордості за неї, бажанням відстоювати національні інтереси, повагою до традицій, звичаїв та символів.

Стверджується, що формування активної громадянської позиції молоді щодо зовнішньої політики повинно бути реалізовано, насамперед, через призму вирішення молодіжних проблем всередині країни. Необхідним є створення таких умов для самореалізації та розвитку молоді особистості, за яких вона найвищою цінністю вважатиме свою батьківщину, а здійснення свідомого вибору відбуватиметься, виходячи виключно з інтересів національної гідності, економічної стабільності, політичної незалежності та соціокультурної ідентифікації. На думку автора, цього можна досягти за допомогою таких шляхів: а) налагодження партнерського взаємозв'язку в трикутнику «молодь – держава – світове співтовариство»; б) створення ефективної системи національно-патріотичного виховання молоді; в) формування в молоді відчуття соціально-економічної стабільності та захищеності; г) вдосконалення системи організації дозвілля молоді.

ВИСНОВКИ

Отримані наукові результати дослідження дали змогу сформулювати наступні висновки та рекомендації:

1. Встановлено, що політичні цінності як об'єкт наукових спостережень в різних галузях наукового пізнання, є міждисциплінарною категорією. Вони відображають значення певних явищ соціально-політичної дійсності для людини, детермінують певний стиль поведінки для групи людей і є складовими політичної культури суспільства. Політична цінність власне стає цінною внаслідок суб'єктивного відношення (оцінки) індивідів чи соціальних груп до окремого явища. Таким чином, виникають ціннісні орієнтації, тобто політико-ідеологічна спрямованість суб'єкта оцінки щодо правильності, необхідності, корисності та доцільності існування певних явищ, подій чи процесів соціально-політичної сфери. Зовнішньополітичними орієнтаціями молоді слід вважати її суб'єктивне відношення до можливих напрямів зовнішньополітичного розвитку, завдяки якому будуть максимально враховані національні інтереси країни та забезпечені молодіжні потреби.

2. Зазначається, що особливе розміщення України на геополітичній мапі світу значною мірою зумовлює тенденції у визначенні головних засад зовнішньої політики. Аксиологічний аспект зовнішньополітичного визначення полягає в тому, що Україна знаходиться між двома принципово відмінними системами цінностей: «європейською» і «пострадянською». «Європейська»

система цінностей заснована на індивідуалізмі, верховенстві права, людській гідності, демократії та скріплена європейською ідентичністю. Головними ж якостями, що характеризують «пострадянську систему цінностей», є егалітаризм, колективна ідентичність та етатистська традиція. Відтак, всі суперечки громадськості стосовно зовнішньополітичного майбутнього України засновані на відмінному розумінні домінуючих цінностей, які повинні стати пріоритетними для українського суспільства.

3. Знаходження України між двома системами цінностей в період пострадянських трансформацій суспільства призводить до виникнення «ціннісної революції». За цих умов у молоді виникає бажання стихійного запозичення певних орієнтирів з тої чи іншої ціннісної системи. Однак стихійний і некерований процес банального копіювання цінностей західного чи східного зразка, без врахування особливостей національної культури, є загрозливим явищем для успішного становлення нації. Тому автором зроблена спроба проаналізувати роль окремих агентів політичної соціалізації (державної молодіжної політики, молодіжних організацій та інституту освіти) у формуванні зовнішньополітичних цінностей та орієнтацій молоді. Таким чином, встановлено, що за допомогою державної молодіжної політики та інститутів її реалізації, насамперед, формується почуття патріотизму та національної ідентифікації. Під впливом молодіжних організацій формується політична активність, відповідальність, громадянська позиція молоді як бажання самовдосконалюватися та вдосконалювати сферу діяльності громадянського суспільства завдяки активній участі у зовнішньополітичних процесах. Інститут освіти покликаний виховувати в молодій особистості набір компетентностей (життєвої, професійної, громадянської). Важливу роль у становленні такої особистості в сучасному суспільстві відіграє громадянська і політична освіта.

4. На основі аналізу результатів моніторинрів громадської думки, здійснених різними соціологічними службами протягом української незалежності, зроблено висновок, що позиція молоді щодо зовнішньополітичного визначення України постійно змінюється. Між цими змінами та процесами внутрішньополітичного характеру (виборчі кампанії, діяльність мас-медіа, соціально-економічні кризи) існує чіткий взаємозв'язок. Запропоновано наступну періодизацію еволюції ціннісних орієнтацій молоді щодо зовнішньої політики: 1 період (1991 – 1994 рр.) – характеризується значними коливаннями молоді між перспективами самостійництва України і можливістю об'єднання в межах СНД. З'ясовано, що внаслідок відсутності пакету дієвих соціально-економічних реформ та нереалізованого процесу ротації владної еліти молодь, здебільшого, орієнтувалася на СНД; 2 період (1995 – 2002 рр.) – внаслідок певного покращення соціально-економічної

ситуації в країні, розвитку основ громадянського суспільства та демократизації політичного життя більшість молоді вважала, що геополітичного успіху країна може досягти за умови збереження незалежності від будь-яких міжнародних формувань; 3 період (2003 – 2008 рр.) – передбачав домінування молодіжних настроїв, спрямованих на інтеграцію України до ЄС і НАТО. Головними причинами такого спрямування був стрімкий розвиток ЄС та розповсюдження інформації про його економічні, соціальні та культурні успіхи в українських мас-медіа, а також політична діяльність команди Президента В. Ющенка; 4 період (2008 – 2011 рр.) – загострення процесів перерозподілу власності, зумовлених протистоянням між головними фінансово-політичними групами та нереалізованість євроінтеграційних перспектив зумовили орієнтаційну невизначеність молоді щодо перспектив зовнішньополітичного розвитку країни.

5. З'ясовано, що одним із ключових чинників, які зумовлювали трансформацію зовнішньополітичних орієнтацій молоді, було і залишається явище електоральної конфліктності, тобто загострення політико-ідеологічного суперництва конкуруючих політичних сил з метою завоювання якомога більшої кількості виборчих симпатій. При цьому головними інструментами цього протистояння традиційно виступають мас-медіа, які здебільшого контрольовані впливовими фінансово-політичними групами і виражають їх інтереси. Така діяльність поглиблює і без того суттєвий розкол в зовнішньополітичних орієнтаціях молоді сходу і заходу, півдня і півночі України.

Автором здійснена спроба запропонувати шляхи вдосконалення діяльності мас-медіа в аспекті їх впливу на зовнішньополітичні орієнтири молоді. Для цього потрібно: по-перше, здійснювати консолідовану інформаційну пропаганду виключно «проукраїнського» (не «просхідного» чи «прозахідного») напрямку зовнішньополітичного розвитку; по-друге, формувати позитивний імідж країни на міжнародній арені шляхом розширення присутності загальнонаціональних ЗМІ в інформаційному просторі інших країн, створювати Україні міжнародний конкурентоспроможний бренд; по-третє, забезпечувати молоді відкритий доступ до інформації з метою подолання бюрократичних формалізованих процедур, що виникають при цьому; по-четверте, підвищувати рівень «медіа-освіти» молоді, тобто вчити молодь орієнтуватися у великій кількості інформації зовнішньополітичного змісту, виробляти вміння об'єктивно аналізувати матеріали пропоновані мас-медіа.

6. Зазначається, що сучасна молодь є тим поколінням, з яким багато науковців пов'язують реалізацію системних соціально-політичних змін. Тому становлення громадянської позиції молоді особистості щодо зовнішньої політики є важливим в сучасних умовах. Воно повинно відбуватися, виходячи із задоволення потреб, інтересів і цінностей молоді всередині країни. Виходячи з цього, автором пропонуються шляхи формування активної громадянської

позиції молоді щодо зовнішньої політики, а саме: а) налагодження партнерського взаємозв'язку в трикутнику «молодь – держава – світове співтовариство», що передбачає залучення молоді до безпосереднього процесу формування засад державної молодіжної політики, ініціювання і підтримку молодіжних ініціатив, спрямованих на інтеграцію в міжнародний освітній, культурний, туристичний, економічний простір; б) створення ефективної системи національно-патріотичного виховання молоді, спрямованої на соціокультурне становлення молоді особистості, прищеплення їй національних цінностей, української самобутності і неповторності, почуття любові до країни; в) формування в молоді відчуття соціально-економічної стабільності та захищеності, що повинно передбачати створення конкурентоспроможного високооплачуваного ринку праці, приведення у відповідність до стандартів розвинених країн ринку молодіжного житла, кредитування, модернізацію сфери соціального забезпечення і медичного обслуговування; г) вдосконалення системи організації дозвілля молоді з метою покращення соціокультурної інтеграції, політичної соціалізації, самоосвіти та самовдосконалення молоді особистості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мороз А. С. Динаміка зміни ціннісно-політичних орієнтацій в умовах нестабільної політичної ситуації в Україні / А. С. Мороз // Трибуна. Всеукраїнський громадсько-політичний і теоретичний журнал / Гол. ред. В. І. Меншун. – 2008. – № 11-12. – С. 19 – 20.
2. Мороз А. С. Світоглядні орієнтації молоді в контексті євроінтеграційної політики України / А. С. Мороз // Політичний менеджмент. Науковий журнал / Гол. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2009. – № 4(37). – С. 158 – 164.
3. Мороз А. С. Політико-орієнтаційні настрої молоді України напередодні президентських виборів 2010 року / А. С. Мороз // Політологічний вісник. Збірник наукових праць. – К. : ІНТАС, 2009. – Вип. 42. – С. 211 – 219.
4. Мороз А. С. Зовнішня політика України очима молоді: історико-політологічний аналіз / А. С. Мороз // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін / Гол. ред. О. В. Бабкіна. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 4. – С. 133 – 140.
5. Мороз А. С. Формування активної громадянської позиції молоді як запорука успішної інтеграції України до світового співтовариства /

А. С. Мороз // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2010. – Вип. 41(11). – С. 490 – 501.

6. Мороз А. С. Міфологізація політичних цінностей в контексті президентської кампанії 2010 року / А. С. Мороз // Віче. Громадсько-політичний і теоретичний журнал / Гол. ред. С. В. Писаренко. – 2010. – № 2(263). – С. 23 – 25.

7. Мороз А. С. Сучасні молодіжні організації та політичні партії в Україні: особливості взаємодії / А. С. Мороз // Четверті юридичні читання : матеріали міжнар. наук. конф., (3 – 4 квітня 2008 р., Київ). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 424 – 427.

8. Мороз А. С. Кореляція понять «політичні цінності» та «ціннісно-політичні орієнтації» в сучасній політичній науці / А. С. Мороз // Шості юридичні читання : матеріали міжнар. наук. конф., (22 – 23 квітня 2010 р., Київ). – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 331 – 333.

9. Мороз А. С. Державна молодіжна політика в Україні та її роль у формуванні громадянської позиції молоді // А. С. Мороз // Галузь науки «Державне управління»: історія, теорія, впровадження : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, (28 травня 2010 р., Київ) : у 2 т. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2010. – Т. 2. – С. 350 – 352.

10. Мороз А. С. Роль України у встановленні постбіполярної системи міжнародних відносин / А. С. Мороз // Стратегія розвитку України у глобальному середовищі : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., (17 – 19 листопада 2010 р., Ялта) / [редкол.: В. І. Тарасов, В. В. Трофимов, А. Л. Задорожній]. – Сімферополь : ВіТроПринт, 2010. – С. 313 – 316.

11. Мороз А. С. Влияние электоральной конфликтности на ценностные ориентации украинской молодежи: внешнеполитический аспект / А. С. Мороз // Проблемы социальной работы с молодежью и молодежная политика: история, теория и практика : материалы всеросс. науч.-практ. конф., (19 ноября 2010 г., Санкт-Петербург). – СПб. : СПГУТД, 2010. – С. 198 – 199.

АНОТАЦІЇ

Мороз А. С. Трансформація політичних цінностей та орієнтацій молоді України: зовнішньополітичний аспект. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.03 – політична культура та ідеологія / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2012.

Дисертація присвячена вивченню місця та ролі політичних цінностей та орієнтацій молоді в контексті визначення пріоритетів зовнішньополітичного

розвитку України. Зокрема, здійснено аналіз основних підходів до вивчення політичних цінностей та орієнтацій. Виявлено особливості формування ціннісних орієнтацій молоді під впливом окремих агентів соціалізації (державної молодіжної політики, молодіжних громадських організацій, інституту освіти) в залежності від специфіки їх діяльності в політичному просторі та характеру взаємодії з молоддю.

Проаналізовано динаміку зовнішньополітичних орієнтацій молоді протягом незалежності України під впливом внутрішньополітичних процесів. З'ясовано особливу роль мас-медіа у формуванні свідомості молодих громадян у контексті визначення засад зовнішньої політики. Запропоновано шляхи формування активної громадянської позиції молоді щодо перспектив зовнішньополітичного розвитку України.

Ключові слова: цінність, політична цінність, ціннісна орієнтація, система цінностей, трансформація, молодь, політична активність, громадянська позиція, зовнішня політика, національний інтерес.

Мороз А. С. Трансформация политических ценностей и ориентаций молодежи Украины: внешнеполитический аспект. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология / Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова/ – Киев, 2012.

Диссертация посвящена изучению места и роли политических ценностей и ориентаций молодежи в контексте определения Украиной приоритетов внешнеполитического развития. В частности, усовершенствован комплекс теоретических представлений о сущности политических ценностей. Под политическими ценностями подразумевается совокупность социально-психологических образований в политической культуре общества, идеализированных массовым сознанием граждан, которые отображают значение определенных объектов, явлений, идей, событий и процессов общественно-политической жизни для человека, группы людей или общества в целом, выражают их ориентационную направленность и являются комплексными характеристиками политического режима. Выделены особенности взаимодействия между политическими ценностями и ценностными ориентациями, которые заключаются в том, что политические ценности есть явление объективное, общепризнанное, а ценностные ориентации – субъективное. Ценностные ориентации личности есть основой формирования политических ценностей и, наоборот – путем интериоризации политические ценности включаются во внутренний мир личности, формируя, таким образом, ее мысли, оценки, ценностные ориентации.

Сквозь призму ценностной проблематики проанализирована специфика внешнеполитического определения Украины. Она обуславливается особенным расположением страны на рубеже «постсоветской» и «европейской» систем ценностей, что порождает ряд существенных расхождений в понимании населением разных возрастных групп перспектив внешнеполитического развития. Обосновывается, что эти расхождения являются результатом длительного пребывания Украины под властью разных стран и прямо пропорционально зависят от деятельности отдельных агентов социализации. Отдельно в диссертации проанализировано влияние государственной молодежной политики, молодежных организаций и института образования на формирование внешнеполитических ценностей и ориентаций молодежи в зависимости от специфики их деятельности в политическом пространстве.

Исследована динамика внешнеполитических ориентаций молодежи в независимой Украине. Предложена периодизация их эволюции в зависимости от внутриполитических процессов и идеологической направленности властной элиты: 1991-1994 гг. (ориентация на СНГ), 1995-2002 гг. (тенденции к самостоятельности), 2003-2008 гг. (евроинтеграционная доминанта); 2009-2011 гг. (период ориентационной неопределенности). Выяснено, что между трансформацией внешнеполитических ориентаций молодежи, избирательными процессами в стране и участием масс-медиа в этих процессах существует неразрывная взаимосвязь, которая характеризуется заострением внешнеполитической риторики в информационном пространстве. На основании этого предложены рекомендации по усовершенствованию коммуникационного аспекта влияния масс-медиа на процесс внешнеполитического определения молодежи.

Обоснованно, что современная молодежь способна поддерживать реализацию курса внешнеполитического развития исходя, в первую очередь, из благоприятных внутриполитических условий самореализации. В связи с этим предложены пути формирования активной гражданской позиции молодежи, которые заключаются, по меньшей мере, в том, чтобы: наладить партнёрскую взаимосвязь в треугольнике «молодежь – государство – мировое сообщество»; создать эффективную систему национально-патриотического воспитания молодежи; формировать у молодежи ощущение социально-экономической стабильности и защищённости; совершенствовать систему организации досуга молодежи. Аргументируется положение о том, что гражданская позиция молодежи относительно перспектив внешнеполитического развития должна строиться на национальных интересах, экономической целесообразности и политической выгоде для украинского общества.

Ключевые слова: ценность, политическая ценность, ценностная ориентация, система ценностей, трансформация, молодежь, политическая активность, гражданская позиция, внешняя политика, национальный интерес.

Moroz A. S. Transformation of Political Values and Orientations of Ukrainian Youth: Foreign Policy Aspects. – Manuscript.

Dissertation for awarding scientific degree of the Candidate of Political Sciences in speciality 23.00.03 – Political Culture and Ideology. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2012

The thesis is devoted to studying the place and role of youth political values and political orientations in the context of determining priorities of foreign policy development of Ukraine. In particular, major approaches to studying political values and orientations have been analysed. Peculiarities of youth value orientations formation under the influence of individual agents of socialization (state youth policy, youth civic organisations, the educational institutions) have been disclosed, depending on the specifics of their activities in the political space and the nature of interaction with young people.

The dynamics of foreign policy orientations of youth under the influence of domestic political processes during the years of Ukraine's independence have been analysed. Special role of mass media in the formation of consciousness of young people in the context of determining the foreign policy principles has been ascertained. Ways of shaping active attitude of youth to prospects of foreign policy development of Ukraine have been proposed.

Key words: value, political value, value orientation, system of values, transformation, youth, political activism, civic stand, foreign policy, national interest.

НБ НПУ

100132100

Підписано до друку 27.02.2012 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Наклад 100 прим. Зам. № 116

Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

